

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 219/1-XI/4 11.02.2010. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 11.02.2010. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: РЕФЛЕКСИВНА ПРИРОДА АРХЕОЛОШКОГ ЗАКЉУЧИВАЊА: СТУДИЈА СЛУЧАЈА КОРПУСА ХЕЛЕНИСТИЧКИХ НАЛАЗА У СРБИЈИ, докторанда Зорице Кузмановић.

За ментора је одређена проф. др Сташа Бабић.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
--	--

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/1686
(број захтева)
16.02.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Рефлексивна природа археолошког закључивања:

Студија случаја корпуса хеленистичких налаза у Србији
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ археологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Зорица (Душан) Кузмановић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 2006.

Назив мастер рада кандидата: _____

Концепт хеленизма – идеолошке импликације

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: Филозофски

Година одбране мастер рада: 2008.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 11.02.2009.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za arheologiju

Predloženi naslov:

Refleksivna priroda arheološkog zaključivanja. Studija slučaja korpusa helenističkih nalaza u Srbiji

Za mentora predlažem:
Prof. dr Stašu Babić

Kandidatkinja:
Zorica Kuzmanović

08.12. 2009. Beograd

Uvod:

Osnovni metodološki postupak u arheološkom istraživanju jeste uspostavljanje analogije sa sadašnjosti bilo da je reč o objašnjenju, razumevanju ili interpretaciji prošlosti. S obzirom na takvo, središnje, mesto analogije u arheološkom znanju, diskusija o njenoj upotrebi već decenijama zaokuplja pažnju istraživača (Binford 1978a, 1978b, 1983, 1981; David and Kramer 2001, 33-62; Gould and Watson 1982; Kobylinski 1989; Kuzmanović 2009; Hodder 1982, 1986, 1994; Wylie 1982). Dostojna je većina tih diskusija bila fokusirana na pokušaj da se dostigne što veći stepen preciznosti i objektivnosti prilikom uspostavljanja analoških odnosa. Ostajući privrženi nasleđenom idealu objektivne nauke (Binford 1962; Gibbon 1989; Olsen 2002, 81- 95; Džonson 2008, 54-69; Watson 1971 et al.), arheolozi razmatranje fenomena analogije već decenijama ograničavaju i svode na pitanje logičke doslednosti. Ispostavlja se, međutim, da tako formulisana diskusija o analogiji ima težinu na polju opšte metodologije i filozofije društvenih nauka, ali doprinosi vrlo malo prevazilaženju činjenice da prošlost nije objektivno saznatljiva.

Uvodeći pojam *refleksivnost* u diskusiju o analoškoj prirodi arheološkog mišljenja, cilj mi je da rekontekstualizujem debatu o analogiji koja teži pozitivističkim idealima jedne društvene nauke (Binford 1977; 1978; 1983; Gibbon 1989; Gould and Watson 1982), u debatu o arheologiji kao društvenoj praksi koja neminovno i kontinuirano uspostavlja analogiju između prošlosti i sadašnjosti i tako uspostavlja značenja sveta u kome živimo. Promišljanje arheoloških analogija pojmovnim aparatom razvijenim u antropološkim i sociološkim debatama o refleksivnosti (Bourdieu and Wacquant 1992; Kahn 2001, 654-656; McLennan 2006; Milenković 2007, 23-69; Smart 1999) stvara jednu novu istraživačku perspektivu u kojoj upotreba analogija izlazi iz domena rasprava o logičkoj doslednosti i postaje društvena praksa svesna značenjskih, a otuda i političkih implikacija znanja koje proizvodi.

Istorija mišljenja i praksi istraživanja *helenističke kulture* poslužiće mi kao studija slučaja u razmatranju pomenutih epistemoloških aspekata arheološkog mišljenja u nastojanju da ekspliciram primenu novog pojmovnog aparata u kome pojam refleksivnost zauzima ključno mesto.

Predmet istraživanja:

Osnovni predmet istraživanja je *refleksivna priroda arheološkog mišljenja* koju ću ispitivati na primeru praksi istraživanja helenističke kulture. Kao predmet istraživanja helenistička kultura je u okviru arheološke discipline prvi put konceptualizovana tridesetih godina 19. veka pošto je nemački istoričar Johan Gustav Droysen izrazom helenizam imenovao period koji je usledio nakon osvajanja Aleksandra Makedonskog tokom koga je u istočnom Sredozemlju došlo do tzv. stapanja helenske kulture sa kulturama staroistočnih naroda u novu helenističku kulturu. Od tada helenistički period i helenistička kultura se istražuju kao zasebna oblast antičke prošlosti u okviru nekoliko različitih disciplina (arheologija, istorija, istorija umetnosti, klasična filologija).

S skladu sa osnovnim ciljem ovog rada - da kroz istoriju istraživanja helenističke kulture ispitujem refleksivne aspekte arheološkog mišljenja, vremenski raspon tog istraživanja obuhvatiće dva vremenski udaljena segmenta istorije: samo helenističko doba, koje se konvencionalno određuje u period 323-30 godine p.n.e. i moderno doba koje, opet po konvenciji, traje od 17. veka do danas. Hronološke granice oba ova perioda zahtevaće dodatnu diskusiju i obrazloženje što će, očekujem, imati implikacije na zaključno razmatranje savremenih teorijsko-metodoloških aspekata arheološke discipline

Razlog zbog koga ću jedan veći deo rada posvetiti istraživanju modernog doba, tokom koga je u okviru nekoliko disciplina helenistička kultura konceptualizovana kao predmet istraživanja, počiva na teorijskom polazištu da kontekst istraživanja, shvaćen u najširem smislu – kulturni, društveni, istorijski, politički, ideološki - bitno utiče i u velikoj meri određuje naše viđenje, objašnjenje ili interpretaciju samog predmeta istraživanja, što je u mom slučaju helenistička kultura. Drugim rečima, moderno doba će u tom radu biti hronološki okvir za razmatranje istorije discipline i praksi istraživanja helenističke kulture, počev od toga kako je predmet prvobitno konceptualizovan do statusa koji taj predmet danas ima u okviru istraživačkih disciplina. U krajnjem ishodu tog dela rada namera mi je da dovedem u vezu mnogobrojne društvene aspekte modernog doba, kako na polju arheološke discipline, tako i šire, koji su određivali istorijsku dinamiku našeg odnosa prema ovom konkretnom predmetu istraživanja. Otuda bi se taj deo rada, koji se odnosi na moderno doba, mogao formulisati i kao preispitivanje projekta modernosti i njegovih implikacija na istraživačke prakse klasične arheologije.

Na bazi ovoga, u nastavku rada bih istraživala da li je i na koji način moguće govoriti o prisustvu helenističke kulture na našem području, odnosno na teritoriji Srbije. Naime, određeni, ne naročito obiman, korpus nalaza koji se hronološki određuju u helenistički period, neretko je u praksama srpske arheologije bio povod da se govori o helenizaciji i helenističkim uticajima na ovo područje, u najmanju ruku, do toga da postoje lokaliteti, poput Kale - Krševica, na kojima se pretpostavlja da je živela zajednica samih Grka (Popović, 2005). Helenistička kultura je generalno prostorno veoma široko definisana, na području od Grčke, preko Balkana i dalje na širem području Bliskog Istoka. Ovakvo prostorno određenje u startu pokreće sumnju da li je na tako geografski širokom, u prethodnom periodu kulturološki veoma raznolikom, području moguće govoriti o jednoj helenističkoj kulturi i ako jeste kako se ona manifestuje u arheološkom materijalu. Iz toga i iz prethodnog razmatranja o modernističkoj percepciji toga šta je helenistička kultura pokušala bih da problematizujem da li se i na koji način o tom korpusu nalaza sa područja Srbije može govoriti kao tragovima helenističke kulture.

Cilj istraživanja:

- Razmatranje epistemoloških pitanja arheološkog mišljenja na studiji slučaja helenističke kulture.
- Primena tih razmatranja na istraživačke prakse na teritoriji Srbije.

Osnovne hipoteze:

Osnovna hipoteza je teorijskog karaktera, ili bolje reći epistemološkog. Naime, polazim od tvrdnje o refleksivnoj prirodi arheološkog zaključivanja, što podrazumeva da sve što saznajemo o prošlosti ima svoje značenjske implikacije u sadašnjosti. Teorija o refleksivnosti bi se u arheologiji zapravo mogla svesti i na tvrdnju da je arheološko mišljenje po svojoj prirodi analoško, što znači da sve što saznajemo o prošlosti, saznajemo po analogiji na sadašnjost (Binford 1978a, 1978b, 1983, 1981; David and Kramer 2001, 33-62; Gould and Watson 1982; Kobylinski 1989; Kuzmanović 2009; Hodder 1982, 1986, 1994; Wylie 1982). Pošto prošlost, dakle, nije direktno saznatljiva, sve znanje koje o njoj imamo formira se po

analogiji na sadašnjost. Otuda proizilazi moja namera da ispitam kako se znanje o helenističkoj kulturi u različitim periodima modernog doba menjalo shodno činjenici da je helenistička prošlost uvek sagledavana kroz vizuru sadašnjosti. Drugim rečima, onako kako su se menjale društvene prilike sadašnjeg, tj. modernog sveta, menjalo se i znanje o helenističkoj ili bilo kojoj drugoj prošlosti.

Semantički sadržaj pojma refleksivnost je veoma bogat, što često dovodi do zabuna u razumevanju, ali bi se moglo uopštiti da je svaka refleksivnost bazirana na cirkularnoj samo-referencijalnoj relaciji (Sandri 2009, 6). Malkom Ešmor (Ashmore 1989), sociolog saznanja blizak edinburškoj školi, razgraničava tri verzije refleksivnosti generisane u različitim društvenim disciplinama: samoreferencijalnost, samosvest, konstitutivna cirkularnost teorija i opisa (preuzeto iz Milenković 2007, 33). Dok su prve dve vrste refleksivnosti samorazumljive i svode se na to da samoprepoznavanje koje dolazi kao rezultat refleksivnog osvrta doprinosi sve većoj osvešćenosti o našim vlastitim pretpostavkama, o tzv. konceptualnom tovaru koji namećemo prošlosti (Layton 1997, 190-193; McLennan 2006, 160-161; Thomas 2004, 1), treću bi trebalo bliže poobjasniti. Konstitutivna cirkularnost teorija i opisa znači da se stvarnost nekog događaja i opis tog događaja međusobno konstituišu (zbog konstitutivne prirode govora) (Ber 2001, 208; Sandri 2009, 53). Da bismo uopšte mogli da generišemo opise, mora da nam već bude poznato na šta se ti opisi odnose, moramo već da imamo neku teorijsku prekonceptciju opisivanja. „Dakle, pošto o stvarnosti nekog događaja ne možemo da znamo ukoliko je prvo ne opišemo i pošto ne možemo da je opišemo ako ne znamo šta opisujemo, ona ne postoji izvan 'konstitutivne cirkularnosti' opisa/teorije“ (Milenković 2007, 34).¹

Na bazi takvog teorijskog razmatranja epistemoloških aspekata arheološkog zaključivanja, u nastavku rada bih eksplicirala kako se ono manifestuje kroz koncepte i narative o helenističkoj kulturi. Naime, moguće je pokazati kako su konceptualzovanje helenističke kulture kao predmeta istraživanja kao i znanja koja su tokom istorije discipline formirana o ovom predmetu uvek rezultat konstitutivne cirkularnosti opisa/teorije. S tim u vezi, jedan veći deo rada biće posvećen analizi nekih od ključnih odrednica i narativa o helenističkoj kulturi (prostorni i hronološki okvir, stilske odrednice helenističke materijalne kulture, etnička atribucija helenističkih nalaza, helenistička kultura kao degradacija klasičnog perioda,

¹ U okviru teorijsko - metodološkog okvira istraživanja predvidela sam najmanje dva veća poglavlja u kojima obrazložem zašto sam se odlučila za teoriju refleksivnosti, a ne teoriju analogije kao pogodniji pojamovni aparat za razmatranje ove teme.

helenistička kultura kao proces helenizacije, helenistička kultura kao posledica sinkretizacije, helenistička kultura kao doba multikulturalizma, nasleđe helenističke kulture), za koje se može pokazati da su rezultat pomenute konstitutivne cirkularnosti opisa/teorije, odnosno da iza njih uvek stoje značenjske implikacije u sadašnjosti.

Metod istraživanja:

Ispitivanje epistemoloških aspekata arheološkog mišljenja na studiji slučaja arheoloških praksi istraživanja helenističke kulture, obuhvatiće kombinovani pristup nekoliko teorijski bliskih metoda razvijenih u okviru post-procesne arheološke škole:

- Diskurzivnu analizu narativa o helenističkoj kulturi
- Dekonstruktivističku analizu znanja o helenističkoj kulturi
- Refleksivno preispitivanje arheološkog mišljenja.

Sve pomenute metode imaju za cilj da ekspliciraju načine na koje je „znanje“ o helenističkoj kulturi proizvedeno u okviru tradicionalne istraživačke paradigme, na bazi čega bih, dalje, razmatrala epistemološke aspekte arheološkog mišljenja. Polazeći od opšte definicije da je diskurs sistem iskaza koji konstruišu objekat (Parker 1990), odnosno određenu verziju događaja, diskurzivna analiza narativa o helenističkoj kulturi ovde će imati za cilj da na osnovu postojeće literature, koja se odnosi na helenističku kulturu, ukaže na takve sisteme iskaza koji su tokom istorije discipline formirali određena znanja o ovom predmetu.

Dekonstrukcija znanja o helenističkoj kulturi će proširiti zaključke prethodne analize u pravcu razumevanja društvenih uslova koji su pogodovali formiranju određenih znanja o prošlosti, u ovom slučaju, o helenističkoj kulturi, kao i statusa koje to znanje ima u savremenom društvu.

Istovremeno sa tvrdnjom da je priroda arheološkog mišljenja refleksivna, postoji ideja o refleksivnosti kao svojevrsnom metodu čiji bi cilj bio da preispituje samu refleksivnu prirodu mišljenja i da je stalno iznova tematizuje radi boljeg razumevanja (McLennan 2006; Milenković 2007; Sandri 2009; Smart 1999). U tom smislu, refleksivnost predstavlja „sposobnost nekog sistema označavanja da bude primenjen na samog sebe“ i kao modus kritike znanja i metoda prisutna je u različitim disciplinama počev od osamdesetih godina 20.

veka (Milenković 2007, 26). U kontekstu arheološke discipline to konkretno podrazumeva preispitivanje opštih mesta discipline (terenskog rada, arheološke interpretacije, razvijanja teorije, primene metoda), kao i refleksivno preispitivanje institucionalne osnove discipline, njenog političkog, naučnog i obrazovnog statusa.

Struktura rada:

Uvod

- Predmet istraživanja
- Osnovna hipoteza
- Ciljevi istraživanja

Teorijsko-metodološki okvir

- Problem analoškog mišljenja u arheologiji
- Teorija refleksivnosti
- Refleksivnost kao metod

Helenistička kultura – proizvod modernosti

- Teorijsko-metodološki razvoj arheološke discipline. Koncept kulture
 - evolucionistička arheologija
 - kulturnoistorijska arheologija
 - procesna arheologija
 - postprocesna arheologija (postkolonijalna perspektiva, rodna arheologija, teorija materijalne kulture itd.)
- Istorija klasične discipline
- Konceptualizovanje helenističke kulture kao predmeta istraživanja kroz istoriju klasične arheologije
 - prostorni i hronološki okvir
 - stilsko određenje helenističke materijalne kulture
 - etnička atribucija helenističke kulture
 - helenistička kultura kao degradacija klasičnog doba
 - helenistička kultura kao proces helenizacije
 - helenistička kultura kao posledica sinkretizacije
 - helenistička kultura kao doba multikulturalizma
 - nasleđe helenističke kulture
- Helenistička kultura/e
 - helenistička kultura grčkih polisa
 - helenistička kultura grčkih monarhija

- nasleđe drugih
 - Makedonija
 - Seleukija
 - Pergam
 - Egipat
 - Indija
 - itd.

- Koncept kulture u modernističkom ključu

Helenistička zbirka u Srbiji

- Istorija klasične arheologije u Srbiji
- Interpretativni aspekti u istraživanju helenističke nalaza sa teritorije Srbije

Zaključno razmatranje

- Helenistička kultura – proizvod modernosti
- Refleksivna priroda arheološkog mišljenja
- Arheologija – praksa koja uspostavlja značenja sveta u kome živimo

Pregled literature:

Alcock, S. E.

1994 - Breaking up the Hellenistic world: survey and society, *Classical Greece: ancient histories and modern archaeologies* (ed. I. Morris), Cambridge University Press.

Amemiya, T.

2007 – *Economy and Economics of Ancient Greece*, Routledge, London.

Ashton, S. A.

2001 – Identifying the Egyptian-stile Ptolemaic queens, *Cleopatra of Egypt. From History to Myth* (ed. S. Walker and P. Higgs), The British Museum Press, London

2006 – Ptolemaic Alexandria and Egyptian Tradition, *Alexandria. Real and Imagined* (ed. A. Hirst and M. Silk), The American University Press, Cairo.

Austin, M.M. and Vidal-Naquet, P.

1997 – *Economic and Social History of Ancient Greece: An Introduction*, B.T. Batsford LTD, London.

Baba, H.

2004 – *Smeštanje kulture*, Beogradski krug, Beograd

Babić, S.

2008 – *Grci i drugi. Antička percepcija i percepcija antike*, Clio, Beograd.

Bagnall, R.S.

1997 – Decolonizing Ptolemaic Egypt, *Hellenistic Constructs* (ed. P. Cartledge, P. Garnsey and E. Gruen), University of California Press

Beard, M. and Henderson, J.

2001 – *Classical Art from Greece to Rome*, Oxford University Press.

Ber, V.

2001 – *Uvod u socijalni konstrukcionizam*, ZEPTER BOOK WORLD, Beograd.

Bernal, M.

1987 - *Black Athena: The Afroasiatic Roots of Classical Civilization*, Rutgers University Press.

Binford, L.

1962 – Archaeology as Anthropology, *American Antiquity* Vol. 28, No. 2.

1977 - General Introduction. In: *For Theory Building in Archaeology: Essays on Faunal Remains, Aquatic resources, Spatial Analysis, and Systemic Modeling* (ed. L.R. Binford.). Academic Press, New York.

1978 - On Covering Law and Theories in Archaeology. *Current Anthropology* 19.

1983a - *In Pursuit of the Past: Decoding the Archaeological Record*, Academic Press, New York.

1983b - Working at Archaeology: The Late 1960s and Early 1970s. In: Binford, L.R. *Working at Archaeology*, Academic Press, New York.

Bitrakova – Grozdanova, V.

1980 – Prodori helenizma u ohridski region, *Materijali 16*, Beograd.

Blanton, R and Farger, L.

2008 – *Collective Action in the Formation of Pre- Modern States*, Springer, New York.

Boardman, J.

1985 - *Greek art*, Thames and Hudson, London.

Bounia, A.

2004 – *The nature of classical collecting. Collectors and Collecting, 100BCE – 100CE*, Ashgate, Hampshire.

Bourdieu, P. And Wacquant, L.J.D.

1979 – *Distinction*, Editions de Minuit, Paris

1992 – *An Invitation of Reflexive Sociology*. University of Chicago Press. Chicago.

Bramen, R.

2007 - Family Structures, *A Companion to the Hellenistic World* (ed. A. Erskine), Blackwell, Oxford.

Bulatović, A.

2007 – Vranje, *Arheološka građa Srbije*, Beograd – Vranje.

Burdijs, P.

1977 – Simbolička moć, *Kultura* (ur. J. Đorđević), br. 38.

1998 – Društveni prostor i simbolička moć, *Interpretativna sociologija* (prir. I. Spasić), ZUNS, Beograd.

1999 – *Nacrt za jednu teoriju prakse*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Burkert, W.

1992 – *Orientalizing Revolution: Near Eastern Influence on Greek Culture in the Early Archaic Age*, Harvard University Press

Burstein, S. M.

1997 - *The Hellenistic Period in World History: Greeks and Non-Greeks in the Hellenistic World*, preuzeto sa sajta www.historians.org/pubs/Free/Burstein.htm

Camp, J. M.

2001 - Hellenistic Athens, *The Archaeology of Athens*, Yale University Press.

Clarke, D. L.

1968 – *Analytical Archaeology*, Methuen, London.

Cunningham, J. J

2003 – Transcending the „Obnoxious Spectator“: a case for processual pluralism in etnoarchaeology, *Journal of Anthropological Archaeology* 22.

David, N. and Kramer, C.

2001 - *Etnoarchaeology in Action*, Cambridge University Press.

Dickins, G.

1920 - *Hellenistic sculpture*, Oxford University Press.

Dietler, M.

2005 – The Archaeology of Colonization and the Colonization of Archaeology - Theoretical Challenges from an Ancient Mediterranean Colonial Encounter, *The Archaeology of Colonial Encounters - Comparative Perspectives* (ed. G. J. Stein), School of American Research, Santa Fe.

Djurant, V.

1996 - *Život Grčke*, Narodna knjiga, Beograd.

Dougherty, D. and Kurke, L.

2003 – Introduction: The Cultures within Greek Culture, *The Cultures within Ancient Greek Culture. Contact, Conflict, Colaboration*. (ed. C. Dougherty and L. Kurke), Cambridge University Press.

Drogou, S. (ed.)

1991 - *Hellenistic pottery from Macedonia*, Aristotelian University of Tessaloniki Press.

Droit, R. P. (ed.)

1998 – *Greeks and Romans in the Modern World*, Columbia University Press.

Džonson, M.

2008 – *Arheološka teorija*, Clio, Beograd.

Elsner, J.

2004 – Stil, *Kritički termini istorije umetnosti* (ur. R. S. Nelson i R. Šif), Svetovi, Novi Sad.

Ferguson, W. S.

1954 - The Leading Ideas of New Period, *The Cambridge Ancient History VII: The Hellenistic Monarchies and Rise of Rome*, Cambridge University Press.

Finley, M.

1973 – *The Ancient Economy – A Critical History*, Harvard University Press.

Fuko, M.

1995 – Šta je prosvetiteljstvo? *Treći program Radio Beograda 102*, 232-244.

Gates, C.

2003 – *Ancient Cities – The Archaeology of Urban Life in The Ancient Near East and Egypt, Greece and Rome*, Routledge, London.

Gibbon, G.

1989 – *Explanation in Archaeology*, Basil Blackwell, Oxford.

Gidens, E.

1998 - *Posledice modernosti*, Filip Višnjić, Beograd.

Goff, B.

2005 – Introduction, *Classics and Colonialism* (ed. B. Goff), Duckworth, London.

Gosden, C.

2004 - *Archaeology and Colonialism – Cultural Contacts from 5000 BC to the Present*, Cambridge University Press.

2007 – The Past and Foreign Countries: Colonial and Post-Colonial Archaeology and Anthropology, *A Companion to Social Archaeology* (ed. L. Meskell and R. Preucel), Blackwell, Oxford.

Gould, R.A.

1977 - Some Current Problems in Ethnoarchaeology. In: *Experimental Archaeology*, (eds. D. Ingersoll, J.E. Yellen and W. Macdonald), Columbia University Press.

1980 - *Living Archaeology*, Cambridge University Press.

Gould, R.A. and Watson, P.J.

1982 - A dialogue on the meaning and use of analogy in ethnoarchaeological reasoning, *Journal of Anthropological Archaeology* 1.

Green, P. (ed.)

1993 – Introduction, *Hellenistic History and Culture*, University of California Press.

Habicht, C.

1990 – Athens and the Attalids in the Second Century B.C., *Hesperia* Vol. 59, No. 3, American School of Classical Studies, Athens.

Hammond, N. G. L.

1993 – The Macedonian Imprint on the Hellenistic World, *Hellenistic History and Culture*, University of California Press.

Hansen, M. H.

1991 - *The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes*, Blackwell, Copenhagen.

2006 – *Polis – An Introduction to the Ancient Greek City State*, Oxford University Press.

Harding, S.

2005 – *Multikulturalnost i nauka. Postkolonijalizmi, feminizmi i epistemologije*, Cid, Podgorica.

Hartog, F.

2001 – *Memories of Odysseus – Frontier Tales from Ancient Greece*, The University of Chicago Press.

Hobsbom, E. i Rejndžer, T. (ur.)

2002 – *Izmišljanje tradicije, XX vek*, Beograd.

Hodder, I.

1982 - *The Present Past*, L.T.Batsford, London.

1986 - *Reading the Past*, Cambridge University Press.

1994 – *Archaeological Process*, Blackwell, Oxford.

Humphreys, S. C.

2002 - Classics and Colonialism: towards an erotics of the discipline, *Disciplining Classics* (ed. G. W. Most), Vandenhoeck and Ruprecht, Gottingen.

Jameson, M.

1990 – Private Space and The Greek City, *The Greek City from Homer to Alexander* (ed. O. Murry and S. Price), Clarendon Press, Oxford.

Jang. Dž. E.

2004 – Spomenici/sećanje, *Kritički termini istorije umetnosti* (ur. R. S. Nelson i R. Šif), Svetovi, Novi Sad

Jones, S.

1998 – *The Archaeology of Ethnicity. Constructing identities in the past and present*, Routledge, London and New York.

Kelly, J. H. and Hanen, M. P

1990 – *Archaeology and The Metodology of Science*, University of New Mexico Press.

Kent, S.

1978 – Understanding the Use of Space: An Etnoarchaeological Approach, *Method and Theory for Activity Area Research*, (ed. S. Kent), Columbia University Press.

Kobylinski, Z.

1989 – Ethno-archaeological cognition and cognitive ethno-archaeology, *The Meanings of Things: Material Culture and Symbolic Expression* (ed. I. Hodder), Routledge, London.

Koen, M. i Neigel, E.

2004 – *Uvod u logiku i naučni metod*, Jasen, Beograd.

Kreissig, H.

1987 - *Povjest helenizma*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb.

Kuper, A.

2000 – *Culture. The anthropologists' account*, Harvard Universitz Press.

Kuzmanović, Z.

2009 – Koncept helenizma – ideološke implikacije, *Godišnjak za društvenu istoriju XV/1-3* (ur. M. Ristović), Udruženje za društvenu istoriju, Beograd.

2009 – Problem etnografskih analogija u arheološkom istraživanju, *Etnoantropološki problemi 4/1* (ur. D. Antonijević), Filozofski fakultet, Beograd.

Layton, R.

1997 - *An Introduction to theory in anthropology*, Cambridge University Press.

Ling, R.

1999 – Helenistička i grčko- rimska umetnost, *Oksfordska istorija Grčke i helenističkog sveta*, Clio, Beograd.

Lojd, A. B.

2004 – Ptolomejski period, *Oksfordska istorija Starog Egipta*, Clio, Beograd.

Long, A. A.

1993 – Hellenistic Ethics and Philosophical Power, *Hellenistic History and Culture*, Univeristy of California Press.

Lucas, G.

2001 – *Critical Approaches to Fieldwork*, Routledge, London.

MacLeod, R. (ed.)

2002 – *The Library of Alexandria – Centre of Learning in the Ancient World*, The American University Press, Cairo.

Maehler, H.

2006 – Alexandria, the Mouseion, and Cultural Identity, *Alexandria.Real and Imagined* (ed. A. Hirst and M. Silk), The American University Press, Cairo.

McCoskey, D.E.

2002 – Race Before „Whiteness“: Styding Identity in Ptolemaic Egypt, *Critical Sociology* Vol 28, Issue 1-2, Koninklijke Brill NV, Leiden.

McLennan, G.

2006 – *Sociological Cultural Studies. Reflexivity and Positivity in the Human Science*, University of Bristol.

Milenković, M.

2007 b – *Istorija postmoderne antropologije. Posle postmodernizma*. Etnološka biblioteka, Beograd.

Miller, D.

1997 – *Modernity – An Ethnographic Approach*, BERG, Oksford.

Mikulčić, I.

1966 – Stobi (Peristerija) – kasnohelenistički grobovi, *Arheološki pregled* 8, Arheološko društvo Jugoslavije, Beograd.

Momigliano, A.

1979 – *Hochkulturn im Hellenismus: Die Begegnung der Griechen mit Kelten, Römern, Juden und Persen*, C.H. Beck, München.

Morely, N.

2009 - *Antiquity and Moderniti*, Wiley – Blackwell, Oxford.

Morre, H.L and Sanders, T. (ed.)

2006 – *Anthropology in Theory. Issues in Epistemology*, Blackwell, Oxford.

Morris, I. (ed.)

1994 – Archaeologies of Greece, *Classical Greece – Ancient Histories and Modern Archaeologies*, Cambridge University Press.

Morris, I. and Powell, B. B.

2006 - *The Greeks, History, Culture and Society*, Pearson Education, New Jersey.

Murray, O.

1990 – Cities of Reasons, *The greek City from Homer to Alexander* (ed. O. Murray and S. Price), Clarendon Press, Oxford.

Nelson, R. S.

2004 – Aproprijacija, Stil, *Kritički termini istorije umetnosti* (ur. R. S. Nelson i R. Šif), Svetovi, Novi Sad.

Nevett, L.C.

1999 – *House and Society in the Ancient Greek World*, Cambridge University Press.

Olsen, B.

2002 - *Od predmeta do teksta*, Geopoetika, Beograd.

Owen, S.

2005 - Analogy, Archaeology and Arhaic Greek Colonization, *Ancient Colonization – Analogy, Similarity and Difference* (ed. H. Hurst and S. Owen), Duckworth, London.

Papazoglu, F.

1972 - *Istorija Helenizma. Epoha Aleksandra Velikog*, Naučna knjiga, Beograd.

Parker, I.

1992 – Discourse: definitions and contradictions, *Philosophical Psychology* 3(2).

Parović – Pešikan, M.

1978 (1979) – Greek alphabetic inscription from Lipljan, *Archaeologia Iugoslavica* XIX, Beograd.

1986a – Neki novi aspekti širenja egejske i grčke kulture na centralni Balkan, *Starinar* 36, Beograd.

1986b – Odrzi grčkih keramičkih oblika u keramici starijeg gvozdenog doba Balkana, *Starinar* 37, Beograd.

Peri, M.

2000 – *Intelektualna istorija Evrope*, Clio, Beograd.

Pollit, J. J.

1986 - *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge University Press.

Pomeroy, S. B.

1975 – *Families in Classical and Hellenistic Greece – Representations and Realities*, Oxford University Press, Oxford.

Popović, P.

- 1987- *Novac Skordiska. Novac i novčani promet na Centralnom Balkanu od IV do I veka, pre.n.e.*, Arheološki institut Beograd, Matica Srpska, Novi Sad.
- 2003 – Vranjsko – bujanovačka kotlina i helenizacija doline Morave, *Prijahme* (ed. D.Mitreviski), Narodni Muzej Kumanovo.
- 2005 – Kale-Krševica: Investigations 2001-2004 Interim Report, *Зборник Народног музеја XVIII–1*, Beograd. 164
- 2006 – Central Balkans Between The Greek and Celtic World: Case Study Kale-Krševica, *Homage to Milutin Garašanin*, Tasić, N. (eds.), Beograd.
- 2007 – Krševica et les contacts entre l’Egée et les centre des Balkans, *Histria Antiqua* 15.

Porčić, M.

- 2006 - Etnoarheologija - sadašnjost kao ključ za prošlost. *Етноантрополошки проблеми* 1, св.2.

Prajs, S.

- 1999 - Istorija helenističkog razdoblja, *Oksfordska istorija Grčke i helenističkog sveta*, Clio, Beograd.

Primorac, Z. i Ule, A.

- 2006 – Mjesto i uloga metafora i analogija u kompleksnom i pojmovnom mišljenju, *Prolegomena* 5 (1/2006).

Ranović, A. B.

- 1962 – *Helenizam i njegova istorijska uloga*, Izdavačko preduzeće „Veselin Masleša“, Sarajevo.

Ray, J.

- 2001, Alexandria, *Cleopatra of Egypt. From History to Myth* (ed. S. Walker and P. Higgs), The British Museum, London.

Reger, G.

- 2007 - The Economy, *A Companion of the Hellenistic World* (ed. A. Erskine), Blackwell, Oxford.

Renfrew, C and Bahn, B.

- 1991 – *Archaeology, Theory, Methods and Practice*, Thames and Hudson, London.

Robertson, M.

- 1993 – What is „Hellenistic“ about Hellenistic Art?, *Hellenistic History and Culture* (ed. P. Green), University of California Press.

Rostovcev, M.

- 1990 - *Istorija starog sveta*, Matica Srpska, Novi Sad.

Rostovtzeff, M.

- 1954 – Syria and the East, *The Cambridge Ancient History VII: The Hellenistic Monarchies and Rise of Rome*, Cambridge University Press.

Sahlins, M.

- 1976 – *Culture and Practical Reason*, The University of Chicago Press, Chicago.

Said, E.

2002 – *Kultura i imperijalizam*, Beogradski krug, Beograd.

Samuel, A. E.

1993 – The Ptolemies and Ideology of Kingship, *Hellenistic History and Culture* (ed. P. Green), University of California Press.

Sandri, S.

2009 – *Reflexivity in Economics. An Experimental Examination on the Self-Referentiality of Economic Theories*. Physica-Verlag Heidelberg.

Schiffer, M. B

1988 – The Structure of Archaeological theory, *American Antiquity*, Vol. 53, No. 3.

Settis, S.

2006 – *The Future of The Classical*, Polity Press, Cambridge.

Shanks, M.

1996 – *Classical Archaeology of Greece*, Routledge, London.

Shanks, M. & Tilley, C.

1987 a– *Re-constructing Archaeology*, Cambridge University Press, Cambridge.

1978b – *Social Theory and archaeology*, Polity Press, Cambridge.

Shipley, G.

2000 – *The Greek World After Alexander*, Routledge, London.

Smart, B.

1999 – *Facing Modernity. Ambivalence, Reflexivity and Modernity*. SAGE Publications., London.

Snodgrass, A. M.

2002 – A Paradigm Shift in Classical Archaeology? *Cambridge Archaeological Journal* 12, 179 – 193.

2005 – „Lsser Breeds“: The Historz of a Falce Analogy, *Ancient Colonization – Analogy, Similarity and Difference* (ed. H. Hurst and S. Owen), Duckworth, London.

Sørensen, M.L.S.

2000 - *Gender Archaeology*, Polity Press, Cambridge.

Sparkes, B. A.

1997 – Some Greek Images of Others, *The Cultural Life of Images – Visual Representation in Archaeology* (ed. B. L. Molyneaux), Routledge, London and New York.

Spencer, C. S.

1992 – Homology, Analogy, and Comparative Research in Archaeology, *Behavior Science Research* 26.

Spivak, G. Č.

1999 – *Kritika postkolonijalnog uma*, Beogradski krug, Beograd.

Stein, G. J.

2005 – Introduction, *The Archaeology of Colonial Encounters – Comparative Perspectives* (ed. G.J. Stein), School of American Research Press, Santa Fe.

Šif, R.

2004 – Originalnost, *Kritički termini istorije umetnosti* (ur. R. S. Nelson i R. Šif), Svetovi, Novi Sad.

Tarn, W. W.

1952 – *Hellenistic Civilisation*, Edvard Arnold & co. London.

1954 – Macedonia and Greece, *The Cambridge Ancient History VII: The Hellenistic Monarchies and Rise of Rome*, Cambridge University Press.

Thomas, J.

2004 – *Archaeology and Modernity*, Routledge, London and New York.

Thompson, D.J.

1994 – Literacy and Power in Ptolemaic Egypt, *Literacy and Power in Ancient World* (ed. A. K. Bowman and G. Woolf), Cambridge University Press, Cambridge.

Tilley, C.

1989 – Archaeology as socio-political action in the present, *Critical traditions in contemporary archaeology*, V. Pinsky, A. Wylie (eds), Cambridge: Cambridge University Press.

Todorović, J.

1961 – Hisar, Suva Reka, *Arheološki pregled 3*, Arheološko društvo Jugoslavije, Beograd.

Toynbe, A. J.

1959 - *Hellenism. The History of a Civilisation*, Oxford University Press.

Trigger, B.G

1998 - *Sociocultural Evolution*, Blackwell, Oxford.

1989 – *A History of Archaeological Thought*, Cambridge University Press.

Vadal – Nake, P.

2003– *Grčka demokratija u Historiji – Ogledi iz stare i moderne historijografije*, Gradac, Beograd.

Vebster, T. B. V.

1970 - *Helenizam*, Izdavačko preduzeće „Bratstvo i jedinstvo“, Novi Sad.

Velš, V.

2000 – *Naša postmoderna moderna*, Izdavačka knjižnica Zorana Stojanovića, Novi Sad.

Vinkelman, J. J.

1996 – *Istorija drevne umetnosti*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad.

Whitley, J.

2004 - *The Archaeology of Ancient Greece*, Cambridge University Press.

Wilk, R.R.

1996 – *Economies and Cultures. Foundations of Economic Anthropology*, Westview Press, Oxford.

Wylie, A.

1982 – An analogy by any other name is just as analogical: a commentary on the Gould – Watson dialogue. *Journal of Anthropological Archaeology* 1.

2002 – *Thinking from Things, Essays in the Philosophy of Archaeology*, University of California Press.

Наставно-научном већу Филозофског факултета, Београд

Одлуком Одељења за археологију од дана 10. децембра 2009. изабрани смо у Комисију за процену пријаве и образложења теме докторске дисертације кандидаткиње **Зорице Кузмановић, МА**, под насловом:

Рефлексивна природа археолошког закључивања: студија случаја корпуса хеленистичких налаза у Србији

Предложени ментор: **проф. др Сташа Бабић**

Задовољство нам је да Већу поднесемо следећи **Извештај о одобрењу теме докторске дисертације**

Предложена тема докторске дисертације Зорице Кузмановић уводи у нашу археолошку средину тему која је последњих деценија веома актуелна у дисциплини и чини окосницу великог дела теоријских расправа. Од осамдесетих година XX века међу археолозима, посебно у Великој Британији и Скандинавији, под утицајем стремљења у другим хуманистичким дисциплинама, артикулише се свест о друштвеном контексту као релевантном чиниоцу истраживања. Концепти на којима је више од једног века почивало истраживање прошлости на основу материјалних трагова подвргнути су критичкој анализи и контекстуализовани у историјске, културне, социјалне и политичке околности под којима је формиран основни појмовни апарат археологије. Тако је преиспитивању подвргнуто и одређивање и именовање хронолошких сегмената прошлости, демаркација које обележавају њихов почетак и крај, садржаја – културних, стилских, етничких, социјалних – који их чине посебним истраживачким проблемима, као један од основних начина на које археолози (исто као и стручњаци других дисциплина које се баве прошлошћу) организују своје знање. Предлог докторске дисертације Зорице Кузмановић представља изврсно конципиран прилог овом правцу истраживања.

Предмет истраживања – студија случаја концепта хеленистичке културе, са посебним акцентом на археолошком материјалу познатом са територије данашње Србије, отвара могућности за разматрање општих теоријских поставки и њихову продуктивну примену на конкретан пример, релевантан за нашу археолошку средину. На тај начин, кандидаткиња премошћује два потенцијална јаза: на једној страни, између теорије и праксе археолошког истраживања и, на другој, између актуелних теоријских токова у европској археологији и повучености српске археологије из ових трендова.

Циљеви истраживања који су постављени у предлогу изражавају овај баланс и у складу су са предметом истраживања. **Хипотезе** које поставља предлог истраживања Зорице Кузмановић компетентно сажимају богату литературу, како ону која третира проблем концепта хеленизма, тако и шире теоријске претпоставке на којима почива њено истраживање. На начин устаљен и образложен у археологији последњих деценија, кандидаткиња црпи из области сродних хуманистичких дисциплина, пре свега антропологије, и налази адекватна решења да ова искуства примени на своје одабрано поље истраживања. **Метод истраживања** у потпуном је складу са постављеним предметом и циљем истраживања и сведочи о утемељеном, промишљеном и узорно постављеном плану истраживања.

Структура рада адекватно одражава предложени предмет и циљ истраживања, као и његову теоријско-методолошку основу. **Преглед литературе** који је кандидаткиња понудила уверава нас да је у свом досадашњем раду на тези Зорица Кузмановић обухватила највећи део релевантних дела, како у погледу теоријско-методолошких аспеката свог предлога, тако и што се тиче актуелних истраживања хеленистичке културе.

Предлог и образложење теме које је поднела кандидаткиња говоре о оправданом и научно релевантном одабиру предмета истраживања, компетентно одређеним циљевима и адекватно постављеном теоријско-

методолошком приступу. Предложена структура рада адекватно прати све предвиђене елементе истраживања.

На основу свега изложеног, мишљења смо да предлог и образложење теме дикторске дисертације које је поднела Зорица Кузмановић у потпуности задовољавају тражене критеријуме. Њен рад биће драгоцен допринос развоју археологије у нашој средини.

проф. др Александар Палавестра

доц. др Мирослав Вујовић

доц. др Милош Миленковић

У Београду, 12. јануара 2010.